

“Пам’ять... це [такий] щоденник, що ми носимо зі собою”
Оскар Вайлд

ПЕРЕДМОВА

Ех, ця пам’ять у нашому умі! Навіть у найбільше прозаїчнім часі, майже у всіх вона досить переповнена життєвими картинами. А події кінця першої частини ХХ ст. гварантують справді багатющу розмаїтість картин.

У пам’яті дитини вкладаються картини бомбувань, постріляних і помордованих людей, роки кочівного мандрування, руїни будинків і цілих міст. Серед тих картин – спричинене двома окупантами і великою війною – також невидна рана розлуки з Батьківщиною. Така рана залишає порожнечу в душі, таку чорну діру, і відчуття великої втрати.

На різні сторони нас розносили вітри війни та окупацій двох жадібних імперій, які були немов ідеологічно відмінні, але практично дуже близькі між собою. Та серед їхніх жертв більше українців “зазнайомлювалися” з краввидами північного Сходу, ніж Заходу. А доля на Сході була не тільки жорстока, але була також без Батьківщини, хоча ті, що вижили, може, мали більше надії повернутись до неї.

Доля втікачів на Захід була зовсім відмінна. Вона є частиною історії українського народу і тому заслуговує на свої індивідуальні літописання. Більшість із тих 200 тисяч втікачів, що відмовилися від насильної “репатріації” до СРСР

(бо вважали, що він не був нам ніякою “патрією”, яку він сам же душив), намагалися втікати на Захід, навіть аж на другу земну півкулю, щоби бути якнайдалі від довгих рук ненаситного сусіда. Їхали на нові континенти, у різні країни, з усвідомленням, що не тільки рятуємо своє життя, але й маємо рятувати спільну історичну пам’ять, яку на Батьківщині тоді придушували і затроювали тогочасною “альтернативною” історією.

Це тільки історія зможе судити чи хоч зернятко врятованого і вчиненого у чужих світах могло віддати хоч 1% того, що 200 тисяч могли б були дати і рідній країні, і світові, коли б не ті непрошені чужі возжі й ідеології на Рідній Землі.

Серед усіх макабричних воєнних картин також знайшли своє місце картини доброти, жертвовності і дружби і не тільки від українців, але й від зовсім чужих людей. На наших крутих стежках можна було бачити і сприймати теплі жести людської доброти, які немов хотіли неутралізувати ті чорні картини війни. Були також картини особистих і групових переживань не тільки за свою долю, але і за спільну відповідальність за майбутнє Батьківщини. І може тому більшість наших особистих планувань були пов’язані з відтворенням відбитки Її кругом нас. Це була своєрідна місія – щоб не пропало Євшан-зілля.

Окремо про саму будову книжки

** Ця книжка є моїм перекладом мого англомовного видання **BORDERS, BOMBS, AND ... TWO RIGHT SHOES. World War II through the Eyes of a Ukrainian Child Refugee Survivor** (друкована у грудні 2016). У ній треба було пояснювати багато фактів і деталей для англомовного читача, я багато з них тут пропускаю, а додаю деякі згадки (головно про відомих постатей), які можуть бути цікавими для українського читача.*

Як побудована ця книжка споминів?

Книжка складається з двох головних частин: I. Моя розповідь про воєнні часи; II. Давніші події, які вплинули на розвиток історії і на мою рідню, та додаткові інформації. Багато з них напевно відомі більшості читачів, але, може, деякі прибули, або й не було змоги раніше дізнатися про це.

Описую події так, як я їх пам'ятаю. Крім мого особистого щоденника, я мала змогу користуватися еліптичними записами мого Батька, які уможливили мені устійнити хронологію подій, а часами й учасників.

Щоби вказати, наскільки поширені були такі ситуації та переживання, як ті, що я описую, час до часу згадую також коли щось подібне притрапилося моїм близьким і знайомим. – Багато з нас ішли подібними дорогами.

* * *

I ще два слова про мову

У цій книжці – спомини з означеного часу і місця.

Герої і події – це не з так дуже давньої ери (сімдесят років тому); тоді герої говорили й писали з децю відмінною лексикою та й граматиною. А ті ж складники надають мові певного колориту, а з тим і відчуття справжності місця і часу.

Це нормально, що мова змінюється і розвивається – якщо це природним шляхом, а не під примусом. Коли мову змінюють за наказом, і то за наказом окупанта (щоб зблизити місцеву мову до його мови), і типові українські слова чи й відмінки називають “архаїчними” і замінюють їх на свої – тоді переривається нормальний розвиток мови, в нашому випадку аж до сьогоднішнього Українського правопису НАНУ.

Під час подій, що їх описую (1939-48), в Галичині діяв український правопис, устійнений загальною українською мовною комісією 1927-28 р. Тоді ще не було гострого виконання чужого наказу про “зближення мов” до режимної мови. Це прийшло

*аж у 1933 р., а тоді й 1946 р. коли заборонили писати: міто-
логія, арифметика, Європа, Айзенгавер. Відтоді також уже
не можна було відмінюти: кіно, авто, фортепіано і бюро.
Відтоді також слова жіночого роду, такі, як “кляса” мусили
перейти гендерну зміну на “клас”, а “роля” на “роль”.*

*Авторка вживає у книжці деякі давніші (з ХХ ст.) україн-
ські слова і граматичні форми й задля присмаку того часу і
як документ мовної історичної пам’яті (тому: кляса, Євро-
па і ще кілька “стародавніх” слів і форм.)*

*Чужі слова і прізвища передаю головно у транслітерації,
затвердженій Кабінетом Міністрів України 2010 р.*

Лариса Залеська Онишкевич,
вересень 2017